

К ү н б о л х б а г ь а с н...

Плодовитое — ик сала дотр бәр-дси, сәәхн селән. Чагчм әргин ташугъар, голмин хойр амар кесг зун модн гермүд үзгднә. Никтәр ургъси садмуд холас кәкрдз, нүд байсана.

Урднъ эн селәг бургъста булгудта төләднъ «Бургъси булг» гилддг билә. Ода бийнъ югшд эн сәәхн газр-мудиг «Бургъси булг», «Төгә булг», «Хар булг», «Улан әрт» тидж нерәд-нә.

«Төгә булг» газрт Сарпинск райо-на Ильичин нертә колхозин үснә фер-м бәәнә.

Джил хооран эн фермүр арви дола күрсн, баахн ургъцта, болгъамджта хәләцтә, адгъм уга, күүкн ирлә.

Хаврин асхн. Укрмүд саадж йовх цаг.

Махта хар чирәтә күүкн, өрәсн өв-ртә улан галзн үкр сан бәәдз, хашан өөр загсджах цевр хувцта күүк шин-дждләд, өөрән саадж суусн берд:

— Тер зогсджасн юн күүкмб?

— Меддговч? Энчн Эрнджәнә Катя.

— Кен тал ирсмб?

— Түүгинь меджәхшив. Энчн-комсомолк күүкн. Оцкдүр колхозин правлень Катяг мана фермүр сааль-чд йовулхар седжалә, — гидж әм-ти келлджалә.

— Саальчдий? Энүгичн салкн нискәгъад авч одх. Хойр суулгъта үс өргхләри-ормасн кәндрхго. Гарнь

даархла яяхан медж әс чадад уульх, — гигъад, уульджах күү ду-расн бәәдл гаргъад, аман бирчилгъв.

— Чи бичә инәгъад, күү наад бә-рәд бә. Бийчн бас түрүн даруган ю кедж чаддг биләч? Насар, энчн болдм биш. Дурлад, арднъ орад кәдлхлә, күүн ямаран чигн кәдлмш кедж чад-хмн.

— Уга. Би йирдән келчкүв. Мана кәдлмш дегд шинджен болад бәәх-ләнъ келвв. Кен түүг медлә. Нертә саальч чигн болх биз. Болв ода дегд гииглт бәәдлтә.

Асхн саалгъна хөөн күүкд улс гер-тән хурцхав. Медәтә номгын күүкд күүн хот нерв. Хойр күүкн адгъдз га-зет умшцхав. Баахн, кевтә чирәтә күүкн авдрасн хойр, гурвн бишмд гаргъад, алькинъ үмсән медж чадл уга, үмсәд, тәәләд бәәнә. Одак махта чирәтә күүкн ордз ирәд, халатан тәәли йовдз, күүцлнъ күүцсн күүн ме-тәр, байрта бәәдлтәгъар:

— Валян ормд шин саальч күүкн ирдз. Би зоотехникд келәд, өрәсн өвртәгъән тер күүкнд өгәд, Валян «Красоткиг» авхар седжәнәв. Нег өвртә бийнъ йир кишва зангъта.

Күүкнлә хамдан саадж йовад, шин саальчин тускар күүндсн бер, уурлсн бәәдл парад, гер арчдз йовсн сәвү-рән гартан бәрәд зогсджагъад:

— Нам чи ямаран күүнчн медгд-

хпч! Катяг үкр саадж чадшго, бичкн күүкнд тоолнач. Бийчн болхла, аргъ-та гисн үкринъ авхар седжәч. Да-кад, чини бүкл джил ноолдад, занъ-гинъ әс сургъдз чадсн үкртәчн, шин-кән саальчин кәдлмшт орхар седж-әх күүкн ягъдз зовлнъган әдлх. Чи-му ухата, генн мекч күүкнч. Чини тускар олна хуртг келх кергтә, — гигъад, дакад чигн кесг үгар шоод-хар седжәтлнъ, үүднә өөр Катя үзгдв. Ордз ири, бултагъад гарч йовх нарн мет, байртагъар:

— Әкчнр мендвт! Тадила хамдан кәдлхәр ирүв. Хәрнъ әс медсим заа-гъад, дөнъгән күргти. Икәр ханхув. Бийм болхла, кәдлмшәс чидлән әрвл-шгов. Саальч болхар седжәнәв.

Күүкнә нигдз таньлдгън, дакад, кәдлмшәс чидлән әрвлшгов гилгънъ саальчнрт икәр таасгдв. Наснъ багъ, чидлнъ тату чигн болг. Гем уга. Осх, дамшх. Болв ямаран зөргтә, шудрмг келтә? «Күн болх багъасн» гигъад, әмтнә кеджәх, чиджәх кәдлмш ке-хән, чадхан меджәнә, әврәннъ чидл-дән иткджәнә.

Оли джил кәдләд, дасад бәәсн күү-кд улс Катян седвәр таасад, гарл-цсн күүкән үзсн мет байрлад, дотран таалад, кәдлмштнъ нөкд, ююгъар бо-лв чигн дөнъ болхар седцхәв.

Эн асхн саальчнр кесгтән унтсн уга. Күүкд газа, шин хадсн өвсн деер

кевтчкәд, ю бис күүндцхәв. Сөөнъ өрәл давсн цагла гертәс ах саальч гарч ирәд, ик уурта бәәдлтәгъар:

— Тади кезә унтхмт? Укрмүдән сан йовдз үрглхәрий? Болдз, бур-сити!

Ах саальч хәрү орсна дарунъ, захд кевтсн, үкр сольхар седдг бөдүн хар күүкн шимлти гилтә:

— Катя, чи Манджин Бамбаг таньдвч?

— Таньдв. Таньлго яяхм билә. Ягъна?

— А, йирдән, — невчк тоолсн бә-әдл гарчагъад — ямаран көвүн? Ча-мд таасгдну?

— Бамб нандий? Таасгдлго яяхм билә. Таасгдна.

Тернъ күүц келүл уга гилтә:

— Чи Бамбд дуртавч? Бамб чини күргний?

— Бамбд би йирин дуртав. Дурго болдз чадшгов. Болв Бамб мини күр-гн биш. Күргәр ю кехв?

Тернъ невчк төвшүнәр:

— Тегәд ягъад дурта болджахмч?

— Дурта боллго яяхв. Бамб мини үй ахм.

Өөрән бәәсн күүкән өсрәд босхла, Катя алнъ болв. Тернъ өөрнъ суучкад, чирәгъән өөрдхәд, чочсн өврсн онъг-тәгъар:

— Бамб чини үй ахв? Би меддго биләв. Бамбчн нанд... Би Бамбд... Катя, би өрүндән үкрмүдичн заадж өгнәв. Нердинъ заанав. Чини үкрмү-дчн му биш. Нам минигъәс сән. Мини

үкрмүдт нег өрәсн өвртә, му зангъта үкр бәәнә. Би терүгән сургъдз ав-нав. Сургъдз авх зөвтәв...

Катя эн фермд кәдләд күүс-дундур джил болджана. Түрүн даругъан күү-кнд ик күүнд билә. Саальчнр цугъар гилтә дөнъгән күргдг билә. Одак ма-хта, хар чирәтә күүкн икәр дөнъ, күргджәв. Түүнә нернъ — Феня. Ода Феня Манджин Бамбд одсн бәә-нә. Сән саальчин тоод йовна.

Саальчин кәдлмш дурлад, ухан-седклән өгәд, чидлән гаргъад кәдлх-лә, дала күүч юмн уга. Нааджснъ са-альчин бийәснъ медгдджәнә.

Джил әкхд, эн баахн саальч үкр болгънас 1.450 литр үс саадж авх даалгъвр авла. Эн даалгъвран ноя-брин 15-д күүцәв.

Ода Катя нертә саальч болад ирв. Ус саалгъарн әврәннъ фермдән нег-дгч, колхоздан гурвдгч орм әзджә-нә.

Ик шунлтагъар Катя намрин өдр-мүдт кәдлв, үкр болгънасн 1.600 литр үс саадж авад, КПСС-н ЦК-н Пленум тосв.

— Эн долан джилин түрүн джилд бәрсн мини аш. 1960 джил, колхо-зин нертә саальч Протопопова, Несте-ерва хойриг күүцдз давад, 2.000 литр үс авх—гидж, Сарпинск района Иль-ичин нертә колхозин багъ наста са-альч комсомолк Эрнджәнә Катя бат-тагъар келнә.

Н. ТИМАСОВ.